

PhDr. Michaela Holubová **SEBESTIGMATIZACE A JEJÍ DŮSLEDKY U PACIENTŮ S
PSYCHOTICKÝMI, AFEKTIVNÍMI A NEUROTICKÝMI PORUCHAMI.**

Lékařská fakulta, UP Olomouc 2019.

Školitel: Prof. MUDr. Ján Praško Pavlov, CSc.

PhDr. Holubová předkládá práci, která je tematicky relevantní současnému směru uvažování v péči o psychicky (ale obecně všechny) pacienty, kteří reflektují svůj stav na pozadí společenských stereotypů a hodnocení. Samozřejmě jde o výslednou negativní sebestigmatizaci, která je na jednu stránku pochopitelná jako důsledek schopnosti sebereflexe jako vlastnosti vědomí, ale na stránku druhou má v naprosté většině případů negativní dopad na příslušného pacienta a může tak představovat samostatný maligně působící faktor onemocnění. Bylo by možné hlavní myšlenku shrnout do podoby: co to je sebestigmatizace, jak ji snižovat a tak pacientům (postiženým lidem) ulevovat.

Každý odborně podložený pokus vnést více poznání do složitosti tématiky je nutné ocenit. Předložená práce je takovým pokusem, spočívajícím na solidní vědecké metodologii, mimořádně rozsáhlém množství prostudované a zpracované odborné literatury a diskusi získaných poznatků.

Přeložená práce je dělená standardně: na část teoretickou a výzkumnou. V té první se autorka věnuje zdrojům stigmatizace a sebestigmatizace, jejím projevům v celé varietě psychických poruch, souvislostem s řadou vybraných psychologických fenoménů a konceptů a také možným strategiím snížení sebestigmatizace.

Autorka prostudovala mimořádně velký rozsah odborných zdrojů, které srozumitelně využívá a řadí do přesvědčivého řetězce argumentů. Jako oponent mám až dojem, že při čtení mně schází více vlastních autorčiných vstupů (například shrnujících, interpretujících, formulujících pracovní závěry, zvýrazňujících otázky nebo argumenty apod.). Rešeršní přístup je ve vědě podstatný, ale na úrovni práce disertační je zde autor v podobě zralého odborníka.

Za zmínku ovšem stojí pečlivost, jakou autorka věnuje mnohosti možných vazeb sebestigmatizace s dalšími proměnnými objevujícími se v odborné literatuře a tvořícími předpolí pro autorčin vlastní výběr vstupující do jejích následujících výzkumných projektů.

Výzkumná část sestává ze dvou studií (I. a II.). První z nich je průřezová, ambulantně realizovaná u pacientů schizofrenního, depresivního a neurotického spektra a hledá souvislosti míry sebestigmatizace s vybranými proměnnými (kvalita života, zvládání stresu, posouzení závažnosti poruchy, také demografickými údaji aj.). Studie II má charakter longitudinální (měření proběhlo 3x během šestitýdenní hospitalizace u pacientů s neurotickými poruchami). Zde je použita testová baterie rozsáhlá a představuje (počítám-li správně) osmnáct psychodiagnostických metod aplikovaných v průběhu hospitalizace 3x. Smysl studie II je v hledání ev. posunu měřeného fenoménu sebestigmatizace po šestitýdenním standardně vedeném léčení. U všech použitých metod je již v teoretické části na základě odborné literatury dokládám předpokládaný vztah s sebestigmatizací. Tedy u těchto proměnných by hypoteticky mohlo dojít k posunu na základě zmíněné psychoterapeutické intervence během pobytu v léčebném zařízení. Současně je měřena hodnota

sebestigmatizace. Autorka používá sofistikované statistické postupy (podstatná je ve Studii II regresní analýza), sledující ev. změny dílčích hodnot v jednotlivých metodách. Základní a nosnou myšlenku nacházím v předpokladu, že pokud by se prokázala souvislost proměny hodnot sebestigmatizace s proměnou hodnot ostatních dotazníků (například na míru úzkosti, deprese, disociace apod.), bylo by již představitelné ovlivňování (resp. snižování) sebestigmatizace (kterou ovlivňovat přímo je obtížné) přes ladění psychotherapeutického programu tak, aby se co nejvýrazněji projevil v oněch dílčích a se sebestigmatizací korelujících (přesněji řešeno regresně propojených) metodách. Lze si tak představit i prevenci rozvoje a nežádoucího upevnění sebestigmatizace. Takto stručně si i pro vlastní snadnější porozumění formuluji jádro projektu Studie II, kterou považuji za mimořádně zajímavou. Autorka však takto stručná být nemůže. Prochází vlastnosti použitých metod (až se domnívám, že příliš detailně, že by stačilo v jisté chvíli prostě odkázat na literární zdroje) a velkou pozornost věnuje statistickému zpracování, které je prezentováno mimořádně podrobně. Jako otázka do diskuse je množství použitých diagnostických metod (konkrétně těch 18ti ve studii II). Jak by autorka stručně odpověděla na otázku po nutnosti použít právě toto množství metod (a ne více, ani méně) a přitom nutně se vyjevující řadu vztahů, daných prostě množstvím měření (metod), nu a také i poměrně krátkou dobou trojitého retestování? Musím však dodat, že autorka si je této vztahové komplexnosti vědoma.

Jde o všem o náročný projekt, který se podobným diskusím jen obtížně vyhne. Autorka pečlivě a průběžně diskutuje a závěry co do uzavřenosti nepřehání.

PhDr. Michaela Holubová předložila disertační práci, která podle mého názoru splňuje všechny požadavky kladené na práci disertační, a já ji doporučuji k jednání před příslušnou oborovou radou. V souvislosti s tím doporučuji, aby PhDr. Michaela Holubová byl udělen akademický titul doktor (Ph.D.)

Praha, 8.8. 2019

Prof. PhDr. Jiří Šípek, CSc., Ph.D.

Posudek oponenta disertační práce PhDr. Michaely Holubové

“ SEBESTIGMATIZACE A JEJÍ DŮSLEDKY U PACIENTŮ S PSYCHOTICKÝMI, AFEKTIVNÍMI A NEUROTICKÝMI PORUCHAMI”

předkládané v roce 2019 na LF Univerzity Palackého v Olomouci

Vedoucí práce: prof. MUDr. Ján Pavlov Praško, CSc.

Oponent: Doc.PhDr. Lenka Krámská, Ph.D.

Studijní obor: Psychiatrie

Cílem předložené disertační práce je zkoumání širokého spektra vztahů mezi sebestigmatizací a demografickými, klinickými proměnnými, kvalitou života, strategiemi zvládání zátěže, osobnostními charakteristikami, vztahovou vazbou a traumatizací v dětství u pacientů s vybranými psychickými poruchami. Autorka se zabývá tématem, které je velmi aktuální a měla by mu být věnována dostatečná pozornost v běžné klinické praxi především při plánování terapeutických postupů a intervencí u celé řady duševních poruch.

Práce je členěna klasicky na část teoretickou a praktickou, zahrnuje 185 stran textu + rozsáhlý seznam literárních odkazů.

Teoretická část se věnuje vymezení konstruktů stigmatizace a sebestigmatizace psychických poruch. V teoretické části (46 stran) autorka na základě relevantní literatury definuje základní pojmy, jež zkoumá v části praktické.

První kapitola se zabývá konstruktem stigmatizace, jeho dělením, dopady na jedince a možnosti tzv. destigmatizace.

Druhá kapitola je zaměřena na definici sebestigmatizace, utváření tohoto fenoménu a vznik paradoxních situací u sebestigmatizujících se jedinců. Též se detailněji zabývá problematikou sebestigmatizace u vybraných psychických poruch. Autorka nezapomíná ani na strategie snížení a zvládání sebestigmatizace včetně nejčastějších intervenčních programů. V poslední podkapitole teoretické části shrnuje rozmanité faktory, které mohou být se sebestigmatizací

spojeny a jež následně zkoumá v praktické části disertační práce, a to především copingové strategie, kvalitu života, disociaci, attachment a rodičovské styly.

Teoretická část práce je přehledně členěna, výklad je srozumitelný a doplněný vlastními postřehy z praxe. Autorka uvádí velké množství výzkumných studií, týkající se dané problematiky, které řádně cituje. Zde bych snad jen vytkla vyšší zastoupení starších zdrojů (více jak 5 let). Po jazykové stránce je práce kvalitně formulována a zpracována.

V části empirické autorka dochází k závěrům na základě zpracování dat získaných ze dvou studií. Studie I byla realizována u ambulantních pacientů s poruchami schizofrenního, depresivního a neurotického spektra, kde autorka porovnávala diagnostické skupiny ve sledovaných proměnných. Studie II porovnávala míru sebestigmatizace u hospitalizovaných pacientů s poruchami neurotického spektra, kteří absolvovali 6-týdenní pobyt na psychoterapeutické stanici PO KNL. Součástí Studie II bylo posouzení efektivity léčby a zachycení míry sebestigmatizace v jejím průběhu. Autorka došla k důležitým zjištěním a to, že sebestigmatizace významně souvisí s demografickými, klinickými a osobnostními proměnnými pacientů u vybraných psychických poruch.

Metodologie sběru dat je celkově adekvátní a správná, přičemž dílčí kroky v analýze dat jsou odůvodněné a dobře provedené. Způsob zpracování dat odpovídá výzkumným otázkám a jejich prezentace je graficky přehledně provedena. Nechybí ani kritická diskuse získaných výsledků a závěrečné shrnutí hlavních výzkumných nálezů.

Předloženou disertační práci hodnotím jako velmi hodnotnou a mimořádně kvalitně zpracovanou, přinášející celou řadu důležitých poznatků nejen pro psychoterapeuty a klinické psychology, ale též pro psychiatry a další odborníky zabývající se péčí o pacienty s psychickými poruchami. Práce poskytuje hluboký vhled do souvislostí a dílčích faktorů, které se na utváření fenoménu sebestigmatizace podílejí a s nimiž je důležité v následné psychoterapii pracovat.

Nabízí se následující otázky do diskuse:

a) Výzkumná analýza ukázala, že k nejsilnějším prediktorům závažnosti sebestigmatizace patří strategie zvládání, subjektivní závažnost a kvalita života. Která základní doporučení pro

klinické psychology by autorka formulovala k individuálním či skupinovým intervenčním strategiím u psychiatrických pacientů vedoucí ke snížení míry sebestigmatizace?

b) Jaká má autorka psychologická doporučení pro snížení výskytu stigmatizace v běžné populaci?

Disertační práci předběžně klasifikuji jako prospěl/a a doporučuji k obhajobě.

V Praze, 18.8.2019

doc. PhDr. Lenka Krámská, Ph.D.